

М.М.ТКАЧОВ, Г.М.ГАРЯЄВА

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

В статті досліджено принципи (теоретико-методологічні та прикладні засади) господарської правосуб'єктності підприємств всіх форм власності, обґрунтовано теоретичні положення щодо правового забезпечення їхньої господарської самостійності в нових економічних умовах, сформувано відповідні пропозиції щодо вдосконалення законодавства. На основі положень Конституції України та Господарського процесуального кодексу України, розкривається зміст основних принципів господарського судочинства України як загальних керівних положень, що визначають характер діяльності суду щодо здійснення судочинства в господарських відносинах та правового регулювання господарських відносин. Детально розкривається кожен із новітніх принципів господарського права. Аналізується та висвітлюється світовий та національний досвід збереження прав людини щодо розуміння змісту зазначених принципів. Автори доходять висновків, що загалом закріплені в Господарському процесуальному кодексу України принципи господарського права відповідають основним конституційним засадам судочинства, хоча норми щодо них і потребують подальшого удосконалення як шляхом узгодження їхнього найменування з найменуваннями, вжитими в Конституції України, так і шляхом більш повного розкриття їхнього змісту. Зокрема, звертається увага на ті проблеми у законодавчому закріпленні основних засад господарського права, які не були вирішені в Господарському процесуальному кодексі України (зокрема, не розкрито змісту принципу верховенства права, не поширено дію принципу рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом на фізичних осіб – підприємців, не визнано самостійним принципом рівність сторін, звужено зміст принципу обов'язковості судового рішення тощо).

Ключові слова: принципи; господарське право; судочинство; теоретичні положення; господарський кодекс; Україна

М.М. ТКАЧЕВ, G.M.GARIAIEVA

STUDY OF THE PRINCIPLES OF BUSINESS LAW IN THE MODERN BUSINESS SYSTEM

The article examines the principles (theoretical-methodological and applied principles) of the economic legal personality of enterprises of all forms of ownership, substantiates the theoretical provisions regarding the legal provision of their economic independence in new economic conditions, and formulates relevant proposals for improving the legislation. On the basis of the provisions of the Constitution of Ukraine and the Economic Procedure Code of Ukraine, the content of the main principles of economic litigation of Ukraine is disclosed as general guidelines that determine the nature of the court's activity regarding the implementation of judicial proceedings in economic relations and the legal regulation of economic relations. Each of the latest principles of economic law is revealed in detail. The global and national experience of preserving human rights is analyzed and highlighted in terms of understanding the content of these principles. The authors come to the conclusion that, in general, the principles of economic law enshrined in the Economic Procedural Code of Ukraine correspond to the basic constitutional principles of the judiciary, although the norms regarding them require further improvement both by harmonizing their names with the names used in the Constitution of Ukraine and by more fully disclosing their content. In particular, attention is drawn to those problems in the legislative consolidation of the main principles of economic law that were not resolved in the Economic Procedural Code of Ukraine (in particular, the content of the principle of the rule of law was not disclosed, the principle of equality of all participants in the legal process before the law and the court was not extended to natural persons - entrepreneurs, the equality of the parties is not recognized as an independent principle, the content of the principle of the bindingness of a court decision has been narrowed, etc.).

Keywords: principles; economic law; judiciary; theoretical provisions; economic code; Ukraine

Постановка проблеми. Формування та розвиток організаційно-правового середовища бізнесу є необхідною умовою ефективної роботи суб'єктів підприємницької діяльності. Вона являє собою систему законів, інших нормативних і правових актів, що визначають правила, порядок поведінки організацій і ведення виробничо-господарської діяльності в умовах розвитку національної та світової економіки. Розвиток ринкових відносин, докорінні зміни державного регулювання економікою об'єктивно зажадали посилення ролі законів у правовому регулюванні, створення нової правової основи господарської діяльності, що базується на рівності різних організаційно-правових форм власності. Однією з основних умов успішного розвитку економіки нашої країни є наявність у керівників, підприємців, менеджерів та фахівців підприємств глибоких знань у галузі господарського права та вміння використовувати ці знання у господарській практиці. Складність і різноманіття діяльності підприємства з різними суб'єктами господарювання нерозривно пов'язані з бізнес-діяльністю, в якій зайняті мільйони людей. Їхні правовідносини, як учасників виробничого процесу, регулюються загальними та

особливими правовими нормами. Ця обставина викликає необхідність щодо засвоєння господарського права керівниками, підприємцями, менеджерами та фахівцями підприємств, а також студентами технічних вишів було пов'язано з вивченням організаційно-економічних, технічних, виробничо-господарських процесів.

Метою дослідження є формування принципів (теоретико-методологічних та прикладних засад) господарської правосуб'єктності підприємств всіх форм власності, обґрунтування теоретичних положень щодо правового забезпечення їхньої господарської самостійності в нових економічних умовах, розробка відповідних пропозицій щодо вдосконалення законодавства. Завданням цієї статті є окреслення питання розуміння природи галузевих принципів господарського права, надання їм не лише теоретичного, а й функціонального, інструментального змісту, з'ясування специфіки самої галузі господарського права, що повинно позначитись на принципах господарського права та їх системі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового забезпечення господарських відносин в українській і світовій економіці знаходяться

центрі уваги багатьох українських та зарубіжних науковців. Зокрема, свої дослідження вказаній проблемі присвятили С.С.Алексєєв, Т.А.Лавренюк, В.В.Резнікова, В.С.Щербина, Г.А.Андрощук, М.Верес Шомоші, М.В.Глізнуца, І.В.Долина, Г.К.Дорожко, В.Г.Дюжев, С.М.Ілляшенко, С.Нагі, Т.О.Кобелева, Р.Г.Майстро, О.І.Маслак, Н.П.Ткачова, О.П.Косенко, А.В.Косенко, О.П.Орлюк, В.Г.Пилипчук, П.Г.Перерва та ін. [3-39]. Не дивлячись на значну кількість досліджень та публікацій окреслена проблема ще не вирішена в повній мірі. В наявній юридичній літературі відсутню комплексне дослідження принципів правового забезпечення господарської діяльності в національній економіці, відсутні конкретні рекомендації по його розвитку та вдосконаленню. Названа проблема не отримала свого комплексного теоретичного вирішення. Крім того, в науковій літературі ще немає єдиного підходу до розуміння принципів господарського права. Перш за все для всебічного розуміння галузевих принципів необхідно звернутись до визначення поняття принципів у праві.

Виклад основного матеріалу. Господарське право засновано на закріплених в законодавстві принципах. Принципи представляють собою базові положення правового регулювання і розповсюдження у всі сфери господарської діяльності правових норм, які і забезпечують правове регулювання господарської діяльності. Принципи господарсько-правового регулювання необхідно використовувати при відсутності конкретних нормативних положень, які регулюють такого роду суспільні відносини.

Термін «принцип» латинського походження і в перекладі означає «основа, база». В юридичній науці принципи є вихідним початком, основними ідеями, які характеризують ту, чи іншу сферу права. Питання про принципи права ніколи не зменшувало своєї актуальності і завжди розглядалися в юридичній літературі. Господарська сфера не є виключенням, так як їй притаманні свої специфічні особливості – принципи. Питання їх розгляду і дослідження є надзвичайно важливими.

Як і в інших сферах життя і юридичних дисциплінах, принципове значення для всієї правової системи в області господарського права слід віднести до принципів господарського права. Вони складають норми, що аксіологічно перевершують всі інші правові норми, що впливають з реквізитів цих нормативних актів, що регулюють обсяг і рамки функціонування даної галузі економіки. Їх важливість визначається тим положенням, що вони безпосередньо мають першість у застосуванні до будь-якого інциденту з боку адміністративних органів і самоврядування. Більш того, в силу своєї важливості, ці принципи дають керівництво законодавцю в процесі внесення змін до закону і обговорення нових нормативних актів або змін в минулому.

Принцип верховенства права. Зміст конституційного принципу верховенства права не розкрито ні в ст. 8 Конституції України [1], ні в ст. 11 Господарського процесуального кодексу України [2]. Стаття 8 Конституції України тільки визнала та закріпила на території України обов'язковість

принципу верховенства права, не визначивши його межі та механізми дії, зазначивши лише: «Конституція України має вищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України та мають відповідати їй». Конституційний Суд України у рішенні у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України [1] (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 зазначив: Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим його культурним рівнем. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України [1]. Протилежністю верховенства права є свавілля. Держава не може діяти довільно, вона обмежена правом. І не лише створеним його законодавством, а й правом, яке існує апіорі, незалежно від розсуду держави – природним правом чи природними правами кожної людини. Саме правосуддя, яке покликане забезпечувати справедливість, а не обслуговувати інтереси влади та сильних світу цього, давно не вистачає Україні та українським громадянам.

Принцип соціальної ринкової економіки. Ринкова економіка ґрунтується на приватній власності та ціновому механізмі розв'язання основних проблем економічної організації. Сучасна система управління в Україні базується на економіці ринків. Принцип повинен бути розроблений таким чином, щоб в ході виконання своїх економічних завдань суб'єкти і суб'єкти-бенефіціари були зобов'язані враховувати на спеціальній основі один і той же соціальний фактор. Причому відповідна координація компетентними органами функціонування економіки спрямована на створення правових гарантій справедливого розподілу товарів. В результаті вільний ринок повинен гарантувати ефективність при повному врахуванні рівних умов гри для всіх учасників ринку. Принцип соціальної ринкової економіки передбачає наявність п'яти головних свобод ринкової економіки:

- *свобода підприємництва* - означає, що власники матеріальних ресурсів і грошей можуть вільно організовувати виробництво товарів і послуг. Вибір конкретної галузі діяльності та вихід з неї здійснюються підприємцями самостійно;

- *свобода вибору* - передбачає, що власники матеріальних ресурсів і грошей (бізнесмени, працівники, споживачі та ін.) на свій розсуд у межах грошових доходів визначають, які товари й послуги купувати;

- *свобода особистої зацікавленості* є рушійною силою ринкової економіки. Кожна людина і господарська ланка намагаються робити те, що їм вигідно. Власники ресурсів прагнуть продати їх або надати в користування за найвищу ціну. Підприємства бажають отримати найбільший прибуток. Споживачі розподіляють свої доходи так, аби дістати максимальну користь від споживання. Особистий інтерес визначає фундаментальний спосіб дій учасників економічного життя. Причому цей спосіб поведінки має узгоджуватися з чужими інтересами.

- *свобода конкуренції* передбачає наявність на ринку значної кількості незалежних продавців і покупців конкретного продукту або ресурсу; свободу для покупців і продавців виступати на певних ринках чи залишати їх;

- *свобода економічної незалежності від держави*. Ринкова економіка сприяє ефективному використанню ресурсів. Тому втручання держави в господарську діяльність фірм обмежене. Уряди встановлюють юридичні обмеження для використання приватної власності та здійснення індивідуального вибору.

Принцип економічної свободи. Вся виробничо-господарська діяльність української економіки базується на економічній свободі. Цей принцип адресований широкому колу суб'єктів, від фізичних осіб, до юридичних осіб та організаційних одиниць без правосуб'єктності. Варто зазначити, що багатьом суб'єктивним і об'єктивним аспектам дозволено діяти економічно. Перш за все, слід підкреслити, що свобода полягає в праві вибору типу дії, яку ми хочемо зробити. На нашу думку, ознаками свободи ведення господарської діяльності є, перш за все, можливість вибору господарської діяльності. Не менш важливо, що здійснення господарської діяльності є вільним, якщо воно може здійснюватися і здійснюватися вільно, тобто без дії і обмежень держави. Як наслідок, держава повинна утримуватися від будь-якого невинного втручання (як фактичного, так і формально-правового), яке може бути навіть мінімально порушити свободу або визначеність економічних дій. Як справедливо вказує судова практика, цей принцип виконується тільки в тому випадку, якщо втручання держави приймається тільки в крайньому випадку і тільки таким чином, щоб становити найменше можливе втручання. Підсумовуючи, слід зазначити, що обмеженнями принципу не є обмеження, передбачені технічним регламентом у вигляді концесій, ліцензій, дозволів тощо. У певних сферах та обставинах держава має право обмежити кількість суб'єктів господарювання або обмежити даний вид економічної діяльності (чи з точки зору безпеки, чи з точки зору господарської діяльності) фіскальними ініціативами.

Згідно принципом економічної свободи, законодавець може не допустити, щоб дана діяльність здійснювалася без вимоги отримання ліцензії, а потім така вимога з датами зворотної дії. Конституційна заборона ретроактивності покликана забезпечити, щоб людина відчувала себе в безпеці, щоб вона могла діяти

в повній довірі до держави, зокрема з упевненістю, що не піддасться правовим наслідкам своїх дій, які вона не міг передбачити.

Принцип захисту приватної власності є одним із ключових принципів господарського права. Зміст принципу непорушності права приватної та інших форм власності полягає в неприпустимості свавільного втручання в це право суб'єктів приватного та публічного права, у тому числі й держави (якій заборонено довільно встановлювати підстави позбавлення права власності та обмеження в його здійсненні, звужувати правомочності власника). Неприпустимість протиправного позбавлення права власності є елементом змісту цього принципу. Цей принцип реалізується, зокрема, шляхом визначення й дотримання меж допустимого втручання у право власності з боку держави та інших осіб, а також створення й функціонування ефективного механізму правового захисту права власності. Його не можна зводити до «вододілу» між законним і незаконним позбавленням чи обмеженням права власності, адже цей принцип зумовлює право на захист і в разі їх нормативного закріплення. Запровадження підстав позбавлення або обмеження права власності є допустимим у разі виняткової необхідності забезпечення суспільних інтересів за умови врегулювання цих підстав у законі та дотримання справедливого балансу між засобами й метою втручання.

Зазначимо також, що в ринковій економіці переважна більшість економічних ресурсів перебуває у власності приватних осіб та інституцій, але не держави. Приватна власність дає змогу окремим особам та підприємствам на свій розсуд залучати й застосовувати ресурси. Права власності — найістотніші, оскільки заохочують інвестиції, обмін та економічне зростання. У ст. 41 Конституції України [1] закріплюється непорушність права власності, проте її зміст не розкривається. Натомість визначається заборона протиправного позбавлення права власності й закладаються засади, з яких має виходити законодавець, урегульовуючи підстави примусового відчуження об'єктів права приватної власності, що відповідає ст. 1 Протоколу 1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Правова сутність цього принципу відтворюється в конституційній гарантії права приватної власності у формі абсолютного обов'язку кожного не порушувати право власності, а також у позитивному обов'язку держави щодо охорони й захисту прав усіх власників. Положення, що стосуються охорони приватної власності, знайшли своє вираження в численних діючих установчих нормах і передбачаються до розроблення в багатьох нормативних актах. Приватний бізнес, як свідчить ефективна економіка, є основою економічної системи України, яка захищає право на правонаступництво. Цей принцип поширюється на всі види об'єднань, тобто як приватних, державних, так і територіальних одиниць.

Принцип солідарності та співпраці між соціальними партнерами. Принцип солідарності та співпраці відображає інтереси суспільства та

особистості як єдиної соціосистеми, що дозволяє формувати відносини між членами суспільства на основі солідарності, а не індивідуалізму, коли в ім'я свого прибутку своїх інтересів ігноруються інтереси як суспільства, так і партнерів за договором. За індивідуалізму, егоїзму в суспільстві діють відцентрові сили, якими воно роздирається на окремі (атомарні) одиниці. При солідарності інтересів діють доцентрові сили, що згуртовують суспільство, інтегрують інтереси як членів суспільства, так і всього суспільства, що дозволяє досягти не тільки балансу інтересів між партнерами за договором, а й рівноваги, стабільності у суспільстві. Тому принцип солідарності має особливе значення на формування громадянського суспільства. Принцип солідарності інтегрує в собі інтереси особистості та суспільства, зумовлює формування цивільних правовідносин з урахуванням взаємоповаги, співробітництва, обліку інтересів як членів суспільства, і всього суспільства задля досягнення балансу інтересів між учасниками правовідносин, і навіть рівноваги, стабільності суспільства. Українська економіка повинна будуватися на принципі співробітництва, діалогу і солідарності між усіма учасниками ринку, тобто працівниками, роботодавцями і державними організаціями. Ми розуміємо «солідарність» у значенні, що всі громадяни, як роботодавці, так і працівники, зобов'язані в тій мірі, в якій вони здатні робити певні інтереси в загальному успіху.

Принцип демократичної держави, керованої верховенством права, є основоположним конституційним принципом. Україна є демократичною державою, керованою верховенством права, що реалізує принципи, прийняті в континентальній Європі, які варіюються від феодальної економіки до вільно конкурентної економіки. Із самого принципу демократичного верховенства права, закріпленого в Конституції нашої країни [1], випливає багато специфічних принципів, таких як принцип верховенства права, принцип пропорційності, принцип рівності перед законом, справедливості суду в суспільстві, принцип гідного законодавства, принцип захисту набутих прав. Принцип верховенства права має безпрецедентний вплив на права і свободи особистості і громадянина, гарантовані Конституцією України [1], в тому числі права на свободу підприємництва. Їх захист лежить в основі концепції верховенства права. Слід наголосити, що демократичне верховенство права має певну відмінність – через тиск на гарантійні та захисні аспекти – на механізм обмеження прав і свобод, у тому числі і на господарську діяльність. Згідно з установчою вимогою захисту інтересів, що виконуються, громадяни не повинні дивуватися новим правовим нормам, які змінюють їхнє становище.

Принцип пропорційності. Одним з найважливіших принципів у господарських операціях, який знаходиться на стику між державним управлінням та підприємцями, є принцип пропорційності, який враховує будь-які обмеження щодо здійснення інституційних свобод і прав,

включаючи свободу ведення і вибору виду бізнесу, може визначатися конкретним шляхом і формою. По-перше, це абсолютна вимога робити будь-які обмеження тільки згідно положень закону. Будь-яка інша форма обмеження, тобто нормативним актом, місцевим законодавством або адміністративним рішенням, юридично неприпустима. Більше того, це положення вимагає, щоб введення обмежень було необхідним з точки зору громадської безпеки або державної служби, для захисту навколишнього середовища, здоров'я і моралі громадськості або свободи і прав інших осіб. Це означає, що законодавець у законопроекті, що обмежує права і свободи, повинен точно вказати та обґрунтувати дії запроваджених обмежень, які свідчать про фактичну відсутність їх змісту законодавчим положенням.

Принцип пропорційності в загальному вигляді включає в себе три базові критерії:

-доречність – засіб, призначений для досягнення мети, повинен підходити для цього; господарський суд зобов'язаний вжити передбачені процесуальним законом заходи як щодо запобігання зловживанню процесуальними правами, так і у випадку вчинення такого зловживання (статті 14, 44 ГПК України);

-необхідність – з усіх існуючих має бути обрано той засіб, який у найменшій мірі обмежує право приватної особи. Це означає, що з усіх заходів, передбачених процесуальним законом (забезпечення судових витрат (стаття 126), покладення таких витрат повністю на винну сторону (стаття 130), стягнення штрафу (стаття 136), постановлення окремої ухвали (стаття 247), господарський суд має обрати той засіб, який у найменшій мірі обмежує право учасника процесу;

- пропорційність (у вузькому розумінні) – збиток приватній особі від обмеження її права повинен бути пропорційним вигоді щодо поставленої мети (припинення зловживання процесуальними правами, притягнення до відповідальності).

Принцип пропорційності закріплено в Цивільному процесуальному кодексі України (стаття 2 «Завдання та основні засади цивільного судочинства») та Кодексі адміністративного судочинства України (стаття 2 «Завдання та основні засади адміністративного судочинства»). Проте цей принцип має застосовуватися лише у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень.

Принцип рівності перед законом. При здійсненні прав і норм підприємців і економічних операторів, безсумнівно, важливим є принцип рівності. Цей принцип випливає з конституційних положень і стверджує, що всі громадяни є рівними перед законом, і, зокрема, вони мають право на рівне ставлення до них з боку органів державної влади і не можуть бути дискриміновані політично, соціально чи економічно. Цей принцип в певній мірі повторює законодавчі положення про економічну свободу, де зазначається, що здійснення і припинення господарської діяльності повинно бути вільними для всіх на рівних засадах права при дотриманні умов, встановлених законом. Принцип рівності означає, що всі суб'єкти однаково характеризуються сутнісними ознаками без

дискримінації або фаворитизму. Будь-яка диференціація операторів повинна відповідати чітко певним критеріям і допускається за строго певних обставин. Нерівне ставлення може існувати лише в тому випадку, якщо сутності, що відрізняються самими характеристиками, не розглядаються жодним чином. Суб'єкти однаково характеризуються однаковими характеристиками, відповідними характеристиками і до них слід ставитися однаково. Рівність допускає різне ставлення до сутностей, які не мають такої особливості. Для того щоб визначити, чи був порушений принцип рівності і, в конкретному випадку, необхідно визначити кількість адресатів, на яких поширюється правові вказівки на ті елементи, які мають юридичне значення.

Принцип субсидіарності. Цей принцип є політичною і правовою традицією багатьох правових систем романо-германського типу (сім'ї), передусім її германської групи, і визначає розділення повноважень між різними рівнями влади в державі – центральними та регіональними, місцевими. Власна юрисдикція органів місцевого самоврядування є виявленням принципу субсидіарності. Реалізація економічних завдань у багатьох сучасних країнах, наприклад, з дуже високим ВВП, вимагає постійної співпраці та підтримки з боку держави. Звичайно, допомога надається в строго певній сфері, і тільки в ситуаціях, які незалежно від інших факторів вимагають втручання в існуючі соціально-економічні відносини. Це означає, що постійному виконанню і веденню господарської діяльності, ініціативам, починанням і всьому спектру творчості втручання здійснюється в інтересах одержувачів і підприємців. Вони є головними рушіями економіки, творцями робочих місць, міжнародних контрактів і угод, і тільки для них в цій сфері державне втручання сприяє і допомагає. З огляду на характер субсидіарного принципу слід зазначити, що в контексті господарської діяльності, як правило, активність громадськості обмежується тільки пасивним спостереженням. Реалізація принципу субсидіарного права на практиці полягає лише в обмеженому втручанні держави в економічні відносини між учасниками ринку.

Прояви цього принципу – це, по суті, створення відповідних соціально-економічних умов для економічних операторів. Як вказує доктрина господарського права, реалізація цього принципу сприяє зміцненню бізнес-діяльності активних громадян, економічному лібералізму і розвитку ринкової економіки.

Принцип диспозитивності, який полягає у праві сторони на власний розсуд розпоряджатися своїми процесуальними правами, активно впливати на процес з метою захисту своїх прав та інтересів, є одним із основних принципів судочинства. Характеризує можливість вільного розпорядження суб'єкта права його правами та відзначає положення [судочинства](#), згідно з якими сторони в процесі вільно розпоряджаються своїми матеріальними і процесуальними правами: представляти чи не представляти доказ, давати показання чи відмовитись від давання показань, заявляти клопотання чи ні,

подавати скаргу чи не подавати тощо, включаючи право на примирення сторін у визначених законом випадках. Принцип диспозитивності належить до безумовних і непорушних засад цивільного процесу — вже хоча б тому, що відступи від нього, якби вони й були зроблені в законі, все одно не можуть отримати практичного здійснення без волі зацікавлених осіб. Правовий зміст принципу диспозитивності у цивільному процесі включає в себе наступні положення: порушення цивільної справи у суді; визначення характеру та обсягу позовних вимог та заперечень, можливість їх зміни; розпорядження матеріальними правами та процесуальними засобами їх захисту, зокрема, відмова від позову, визнання позову, укладання мирової угоди; порушення апеляційного або касаційного провадження, постановка питання про перегляд справи в наглядовому порядку та за нововиявленими обставинами; вимога примусового виконання рішення судового акту з цивільної справи.

Висновки та напрямки подальших досліджень. Проведене дослідження сучасного стану та перспектив подальшого розвитку правового забезпечення господарської діяльності в Україні, дозволяє виокремити низку базових прикінцевих положень. До них, зокрема, слід віднести наступні [3].

1. На рівні Господарського процесуального кодексу України [2] рекомендується закріпити базові принципи, які б визначали основні концептуальні положення, на яких повинні формуватися всі нормативно-правові акти, що регулюють господарські правовідносини, та на підставі яких повинно здійснюватись тлумачення як норм самого Господарського процесуального кодексу [2], так і інших правових актів в сфері господарського права.

2. Визначено та охарактеризовано базові принципи господарського права, які необхідно формувати та використовувати з урахуванням специфіки самої галузі права, яка, на думку авторів, має комплексний характер відносин предмета регулювання та, відповідно, і комплексний характер господарських правовідносин.

3. За допомогою принципів господарського права необхідно здійснюватися поєднання по суті протилежних за своєю правовою природою приватного та публічного інтересів, одночасна наявність яких є наслідком комплексного характеру галузі господарського права.

4. Важливе значення має правильне визначення наявності приватного або публічного інтересу у реальних правовідносинах та знаходження оптимального співвідношення між ними.

5. Принцип оптимального співвідношення приватних та публічних інтересів повинен бути одним із принципів господарського права.

6. Досягнення принципу оптимального співвідношення приватних та публічних інтересів можливо через застосування загального принципу пропорційності.

7. При визначенні принципів господарського права необхідно врахувати правовий характер господарських відносин, які є предметом господарсько-правового

регулювання. До предмета господарсько-правового регулювання входять три абсолютно різні за правовою природою групи відносин, які не можуть бути змішані між собою. Це вимагає відповідної класифікації галузевих принципів господарського права на господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини.

8. Змістовна основа принципів господарського права повинна будуватись на загальних принципах функціонування ринкової економіки.

9. Економічний принцип повинен ставати правовим у тому випадку, коли його порушення зможе мати негативні для суспільства та економічної системи наслідки. В цьому випадку повинна відбуватись своєрідна «конвергенція» економічних і правових принципів.

Автори доходять висновків, що загалом закріплені в Господарського процесуального кодексу України [2] принципи господарського права відповідають основним конституційним засадам судочинства, хоча норми щодо них і потребують подальшого удосконалення як шляхом узгодження їхнього найменування з найменуваннями, вжитими в Конституції України [1], так і шляхом більш повного розкриття їхнього змісту. Зокрема, звертається увага на ті проблеми у законодавчому закріпленні основних засад господарського права, які не були вирішені в Господарському процесуальному кодексі України [2] (зокрема, не розкрито змісту принципу верховенства права, не поширено дію принципу рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом на фізичних осіб – підприємців, не визнано самостійним принципом рівність сторін, звужено зміст принципу обов'язковості судового рішення тощо).

Проведене дослідження основних засад (принципів) господарського судочинства дає підстави для висновків про те, що загалом закріплені в Господарський процесуальний кодекс України [2] принципи господарського судочинства відповідають основним конституційним засадам судочинства, хоча норми щодо них і потребують подальшого удосконалення як шляхом узгодження їхнього найменування з найменуваннями, вжитими в Конституції України [1], так і шляхом більш повного розкриття їхнього змісту. Конституційні засади судочинства доповнені в Господарський процесуальний кодекс України міжгалузевими принципами судочинства [4]. Водночас певна уніфікація принципів судочинства призвела до того, що Господарський процесуальний кодекс України не містить галузевих принципів, які були б притаманними лише господарському судочинству і відображали його особливості.

Список літератури

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96 ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
2. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
3. Лавренюк Т.А. Принципи господарського права як засіб правового регулювання // Економічна теорія та право. № 2 (29)

- 2017 . С.146-156.
4. Резнікова В.В., Щербина В.С. Основні засади (принципи) господарського судочинства України // Право України. 2018. № 7. С. 13–33.
5. Kosenko A., Pererva P. (2014) Technological Market Conjuncture: Risk Assessment Commercialization of Intellectual Property // *Club Economics in Mishkolc: Theory, Methodology, Practice*. International Advisory Board: University of Mishkolc Faculty of Economiks. Volume 10. №1. P.55-62.
6. Марчук Л.С., Перерва П.Г. Інтелектуальний потенціал як економічна категорія // *НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХП", 2018. № 15 (1291). С. 53-63.
7. Kosenko A.V., Tkachev M.M., Kobieliiev V.M., Pererva P.G. (2018) Innovative compliance of technology to combat corruption // *Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds* / S.M. Illiashenko, W.Strielkowski (eds.). 1st edition. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement. P.285-295.
8. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva, Kharkiv-Miskolc: NTU «KhP». 668 p.
9. Pererva P., Usov M., Chernobrovkina S., Larka L., Rudyka V. (2021). Methods for Assessing the Investment Attractiveness of Innovative Projects. *Studies of Applied Economics*, 39 (6). doi: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5167>
10. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
11. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Управління маркетингом інноваційної продукції на засадах життєвого циклу товару // *НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХП», 2016. № 28 (1200). С. 26-30.
12. Глізнуца М.Ю., Перерва П.Г. Бенчмаркінг як метод оцінювання інтелектуального потенціалу регіонів // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 4. С. 11-19.
13. Кравчук А.В., Перерва П.Г. Ефективність як економічна категорія // *Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХП", 2018. № 15 (1291). С. 137-143.
14. Перерва П.Г. Економіко-організаційні засади інноваційної та інвестиційної діяльності підприємства // *Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХП", 2017. № 45 (1266). С.51-55.
15. Перерва П.Г. Інформаційна діяльність підприємства: управлінська, цінова та маркетингова складові // *Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр.* X.: НТУ „ХП”. 2018. № 37(1313). С. 27-32 .
16. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Якість інноваційної продукції як складова маркетингової політики та конкурентоспроможності підприємства // *Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХП», 2016. № 28 (1200). С. 70-74.
17. Ткачова Н.П., Перерва П.Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства // *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116-120.
18. Maslak O.I., Maslak M.V., Grishko N.Y., Pererva P.G., Hlazunova O.O., Yakovenko Y.Y. (2021) Artificial Intelligence as a Key Driver of Business Operations Transformation in the Conditions of the Digital Economy // *Proceedings of the 20th IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems, MEES 2021*. DOI: 10.1109/MEES52427.2021.9598744
19. Kobieliieva T.O, Tkachov M.M. , Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Determination of marketing characteristics of market capacity for electrical automation. // *Менеджмент і маркетинг інновацій*. №3. С.79-86.
20. Besprozvanykh O., Pererva P., Tiutlikova V., Kovalova V., Kudina O., Dorokhov O. (2019). Improvement of the Method for Selecting Innovation Projects on the Platform of Innovative Supermarket // *TEM Journal*, 8(2), pp. 454-461. URL: DOI: 10.18421/TEM82-19
21. Pererva, P., Hutsan, O., Kobieliiev, V., Kosenko, A., Kuchynskyi, V. (2018). Evaluating elasticity of costs for employee motivation at the industrial enterprises // *Problems and Perspectives in Management*, 16(1), pp. 124-132. URL: DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.12](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.12)
22. Kuchynskyi, V., Pererva, P., Kobieliieva, T., Garmash, S., Danko, T. (2021). Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // *Studies of Applied Economics*, 39 (5). doi: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5111>
23. Kobieliieva T., Tkachova N., Pererva P., Tkachov M., Diachenko T. (2021) Management of relations with enterprise stakeholders on the basis of value approach // *Problems and Perspectives in*

- Management*, 19(1), pp. 24-38.
URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19\(1\).2021.03](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(1).2021.03)
24. Kuchynskiy, V., Pererva, P., Kobieliya, T., Kosenko, A., Maslak, O. (2021). Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise // *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4 (13 (112)), 6–14. doi: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.239164>
 25. Nazarenko S., Pererva P., Maistro R., Danko T., Doronina M., Sokolova L. (2021). The formation of economic and marketing prospects for the development of the market of information services // *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 6 (13 (114)), 6–16. doi: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.245251>
 26. Tkachev M.M., Kobieliya T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Scientific bulletin of Polissia*. № 4 (8), ч. 2. С. 240-246.
 27. Financial and technological leverage in the system of economic evaluation of innovative technologies (2017) / P.G.Pererva [et al.] // *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice* 2(23). 405-413. DOI:10.18371/fcaptr.v2i23.121920
 28. Kobieliya T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. №4. С.67-74.
 29. Compliance program of an industrial enterprise. Tutorial. (2019) / [P.G Pererva et al.] // Edited by prof. P.G.Pererva, prof. Gy.Kocziszky, prof. M.Somosi Veres. Kharkov-Miskolc: NTU "KhPI". 689 p.
 30. Tkachov M.M., Kobieliya T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // *Scientific bulletin of Polissia*. № 4 (8). P. 27-35.
 31. Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I., Pererva P. (2010) Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // *Business Studies*. Volume 7.- Numer 2. Miskolc Press. S. 171-183.
 32. Poberezhnyi R., Pererva P. (2016) Bridging the gap between the banking sector and SMEs in Ukraine the use of the European experience // *Entrepreneurship Erziehung und Gründungsberatung* / Editor of the monograph prof. R.Fortmüller. Vienna : University of Economics and Business, MANZ Verlag. p.267-282.
 33. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2017) Compliance program of an industrial enterprise: the essence and content // *Balance and Challenges. X. International scientific conference*. Miskolc-Lillafured: University of Miskolc. P.87-93.
 34. Maslak M., Poberezhnyi R., Pererva P. (2017) Current state and prospects of development of the tractors market in Ukraine // *Balance and Challenges. X International scientific conference. Oktober 17-18*. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. P.94-99.
 35. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2015) Economic problems of Intellectual Property // *9-th international scientific conference "Balance and Challenges"*. Miskolc-Lillafured. 2015.- S. 113-124.
 36. Schimpf K., Pererva P., Gladenko I. (2010) Monitoring of Efficiency of Innovative Activity of Industrial Enterprise // *"Club of Economics in Miskolc" TMP*. Miskolc : Miskolc Press. Number 2. Volume 6. P. 63-68.
 37. Pererva P., Gutsan O., Diachenko T. (2017) Motivation of personnel on machine-building enterprise // *Balance and Challenges. X International scientific conference. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc*, 2017. P.100-106.
 38. Nagy S., Pererva P., Maslak M. (2018) Organization of Marketing activities on the Intrapreneurship // *MIND JOURNAL* // Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna. № 5.
 39. Kosenko A., Pererva P. (2015) The rank estimate of the commercial potential of intellectual technologies // *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky* / Ed. Dr. h.c. M.Varchola. Kosice (Slovakia). Volume 3, No.3. P.83-91.
 40. S.146-156
 41. Ryznikova V.V., Shcherbyna V.S. Osnovni zasady (pryntsypp) hospodarskoho sudochynstva Ukrainy [Basic principles (principles) of economic justice of Ukraine] // *Pravo Ukrainy*. 2018. № 7. S. 13–33.
 42. Kosenko A., Pererva P. (2014) Technological Market Conjuncture: Risk Assessment Commercialization of Intellectual Property // *Club Economics in Miskolc: Theory, Methodology, Practice*. International Advisory Board: University of Miskolc Faculty of Economics. Volume 10. no 1. pp.55-62.
 43. Marchuk L.S., Pererva P.G. Intelektualnyy potentsial yak ekonomichna katehoriya [Intellectual potential as an economic category] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* [Bulletin of NTU "KhPI" (economic sciences). : Coll. of science Ave], Kharkiv : NTU "KhPI" 2018. no 15 (1291). pp. 53-63.
 44. Kosenko A.V., Tkachev M.M., Kobieliya V.M., Pererva P.G. (2018) Innovative compliance of technology to combat corruption // *Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds* / S.M. Illiashenko, W.Strielkowski (eds.). 1st edition. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement. pp.285-295.
 45. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva, Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 668 p.
 46. Pererva P., Usov M., Chernobrovkina S., Larka L., Rudyka V. (2021). Methods for Assessing the Investment Attractiveness of Innovative Projects. *Studies of Applied Economics*, 39 (6). doi: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5167>
 47. Starostina A.O. Marketynh: teoriya, svitovyy dosvid, ukrayinska praktyka: pidruch [Marketing: theory, world experience, Ukrainian practice: under the leadership]. Kiev: Znannya, 2009. 1070 p.
 48. Kobyelyeva T.O., Pererva P.G. Upravlinnyya marketynhom innovatsiynoyi produktsiyi na zasadakh zhyttyevoho tsykladu tovaru [Management of marketing of innovative products on the basis of the product life cycle] // *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : Sb. sciences Ave]. Kharkiv. : NTU «KhPI», 2016. no 28 (1200). pp. 26-30.
 49. Gliznutsa M.Yu., Pererva P.G., Benchmarkin yak metod otsynuvannya intelektualnoho potentsialu rehioniv [Benchmarking as a method of assessing the intellectual potential of the regions] // *Marketynh i menedzhment innovatsiy* [Marketing and innovation management]. 2015. no 4. pp. 11-19.
 50. Kravchuk A.V., Pererva P.G. Efektyvnist yak ekonomichna katehoriya [Efficiency as an economic category] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : Sb. sciences Ave]. Kharkiv : NTU "KhPI", 2018. no 15 (1291). pp. 137-143.
 51. Pererva P.G. Ekonomiko-orhanizatsiyni zasady innovatsiynoyi ta investytsiynoyi diyalnosti pidpryyemstva [Economic and organizational principles of innovative and investment activity of the enterprise] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. no 45 (1266). pp.51-55.
 52. Pererva P.G. Informatsiyna diyalnist pidpryyemstva: upravlinnska, tsinova ta marketynhova skladovi [Information activity of the enterprise: management, price and marketing components] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky)* [Bulletin of NTU "KhPI" (economic sciences). : Coll. of science Ave], Kharkiv : NTU „KhPI”. 2018. no 37(1313). pp. 27-32.
 53. Pererva P.G., Kobyelyeva T.O. Yakist innovatsiynoyi produktsiyi yak skladova marketynhovoyi polityky ta konkurentospromozhnosti pidpryyemstva [Quality of innovative products as a component of marketing policy and competitiveness of the enterprise] // *Visnyk NTU "KhPI" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr.* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" : Sb. sciences Ave] – Kharkiv: NTU «KhPI», 2016. – no 28 (1200). – pp. 70-74.
 54. Tkachova NP, Pererva P.G. Rozvytok metodiv analizu faktychnoho stanu konkurentnykh perevah pidpryyemstva [Development of methods of analysis of the actual state of competitive advantages of the enterprise] // *Economics of development*. [Development economics] 2011. no 4 (60). pp. 116-120.
 55. Maslak O.I., Maslak M.V., Grishko N.Y., Pererva P.G., Hlazunova O.O., Yakovenko Y.Y. (2021) Artificial Intelligence as a Key Driver of Business Operations Transformation in the Conditions of the Digital Economy // *Proceedings of the 20th IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems, MEES 2021*. DOI: 10.1109/MEES52427.2021.9598744
 56. Kobieliya T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Determination of marketing characteristics of market capacity

References (transliterated)

1. Konstytutsiya Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28 chervnya 1996 r. №254k/96 VR. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
2. Hospodarskyi protsesualnyy kodeks Ukrainy [Commercial Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 6 lystopada 1991 r. № 1798-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
3. Lavrenyuk T.A. Pryntsypp hospodarskoho prava yak zasib pravovoho rehulyuvannya [Principles of economic law as a means of legal regulation] // *Ekonomichna teoriya ta pravo*. № 2 (29) 2017.

- for electrical automation. // Менеджмент і маркетинг інновацій. №3. С.79-86.
20. Besprozvannykh O., Pererva P., Tiutlikova V., Kovalova V., Kudina O., Dorokhov O. (2019). Improvement of the Method for Selecting Innovation Projects on the Platform of Innovative Supermarket. TEM Journal, 8(2), pp. 454-461. URL: DOI: 10.18421/TEM82-19
 21. Pererva, P., Hutsan, O., Kobieliiev, V., Kosenko, A., Kuchynskyi, V. (2018). Evaluating elasticity of costs for employee motivation at the industrial enterprises. Problems and Perspectives in Management, 16(1), pp. 124-132. URL: DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.12](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.12)
 22. Kuchinskyi, V., Pererva, P., Kobieliieva, T., Garmash, S., Danko, T. (2021). Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety. Studies of Applied Economics, 39 (5). doi: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5111>
 23. Kobieliieva T., Tkachova N., Pererva P., Tkachov M., Diachenko T. (2021) Management of relations with enterprise stakeholders on the basis of value approach. Problems and Perspectives in Management, 19(1), pp. 24-38. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19\(1\).2021.03](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.19(1).2021.03)
 24. Kuchynskyi, V., Pererva, P., Kobieliieva, T., Kosenko, A., Maslak, O. (2021). Economic substantiation of outsourcing the information technologies and logistic services in the intellectual and innovative activities of an enterprise. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, 4 (13 (112)), 6–14. doi: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.239164>
 25. Nazarenko S., Pererva P., Maistro R., Danko T., Doronina M., Sokolova L. (2021). The formation of economic and marketing prospects for the development of the market of information services. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, 6 (13 (114)), 6–16. doi: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.245251>
 26. Tkachev M.M., Kobieliieva T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Scientific bulletin of Polissia. no 4 (8), ч. 2. pp. 240-246.
 27. Financial and technological leverage in the system of economic evaluation of innovative technologies (2017) / P.G.Pererva [et al.] // Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice 2(23). 405-413. DOI:10.18371/fcaptr.v2i23.121920
 28. Kobieliieva T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // Marketing and Management of Innovations. no4. pp.67-74.
 29. Compliance program of an industrial enterprise. Tutorial. (2019) / [P.G.Pererva et al.] // Edited by prof. P.G.Pererva, prof. Gy. Kocziszky, prof. M.Somosi Veres. Kharkov-Miskolc: NTU "KhPI". 689p.
 30. Tkachov M.M., Kobieliieva T.O., Pererva P.G. (2016) Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Scientific bulletin of Polissia. no 4 (8). pp. 27-35.
 31. Tovazhnyanskiy V., Kobeleva T., Gladenko I., Pererva P. (2010) Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise // Business Studies. Volume 7.- Numer 2. Miskolc Press. S. 171-183.
 32. Poberezhnyi R., Pererva P. (2016) Bridging the gap between the banking sector and SMEs in Ukraine the use of the European experience // Entrepreneurship Erziehung und Gründungsberatung / Editor of the monograph prof. R.Fortmüller. Vienna : University of Economics and Business, MANZ Verlag. p.267-282.
 33. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2017) Compliance program of an industrial enterprise: the essence and content // Balance and Challenges. X. International scientific conference. Miskolc-Lillafured: University of Miskolc. pp.87-93.
 34. Maslak M., Poberezhnyi R., Pererva P. (2017) Current state and prospects of development of the tractors market in Ukraine // Balance and Challenges. X International scientific conference, Oktober 17-18. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. pp.94-99.
 35. Kosenko O., Tkachov M., Pererva P. (2015) Economic problems of Intellectual Property // 9-th international scientific conference "Balance and Challenges". Miskolc-Lillafured. 2015.- pp. 113-124.
 36. Schimpf K., Pererva P., Gladenko I. (2010) Monitoring of Efficiency of Innovative Activity of Industrial Enterprise // "Club of Economics in Miskolc" TMP. Miskolc : Miskolc Press. Number 2. Volume 6. pp. 63-68.
 37. Pererva P., Gutsan O., Diachenko T. (2017) Motivation of personnel on machine-building enterprise // Balance and Challenges. X International scientific conference. Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. P.100-106.
 38. Nagy S., Pererva P., Maslak M. (2018) Organization of Marketing activities on the Intrapreneurship // MIND JOURNAL // Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna. no 5.
 39. Kosenko A., Pererva P. (2015) The rank estimate of the commercial potential of intellectual technologies // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky / Ed. Dr. h.c. M.Varchola. Kosice (Slovakia). Volume 3, No.3. pp.83-91.

Надійшла (received) 02.01.2023

Відомості про авторів / About the Authors

Ткачов Максим Михайлович (Tkachev Maxim Mikhailovich) - кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри організації виробництва та управління персоналом; тел.: (067)122-40-02; e-mail: tkachovmaksim85@gmail.com

Гаряєва Ганна Михайлівна (Gariaieva Ganna Mikhailovna) - доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри права; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4061-1987>; e mail: garyayeva_anna@ukr.net